

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1934.

Första kammaren.

Nr 19.

Måndagen den 19 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Herr **talmannen** yttrade: Smärtsamt överraskande har åter bud om ett hastigt dödsfall, berörande denna krets, nått oss, i det att ledamoten av denna kammare, herr Gustaf Boman plötsligt drabbats av döden på väg till riksdagshuset. Vi veta alla, att vi i den hädangångne kammarledamoten förlorat en framstående och dugande kamrat. Herr Boman nämnde för mig för ett par dagar sedan, jag tror det var sistlidne lördag, att nu bevistade han sin sista riksdag, i det att han ansåg, att hans framskridna ålder lade bestämt hinder i vägen för fortsatt riksdagsmannaskap. Men samtidigt uttalade han sin glädje över att trots ålder och krämpor likväl känna sig så kry, som han då gjorde, och vi veta ju, att han senast sistlidne lördag samvetsgrant och intill slutet bevistade ett provande, långt utdraget arbetsplenum. Om några dagar hade den hädangångne ingått i sitt sjuttiofjärde år, och intet talade för att han icke skulle kunna ännu länge vara verksam på sådana områden, där man ansåg, att hans insatser fortfarande krävdes och han själv ville fortsätta.

Kunnighet, duglighet och en aldrig svikande arbetsvilja utmärkte hela herr Bomans livsgärning, och långt utanför kretsen av sina meningsfränder åtnjöt han uppskattning och aktning för klokhet och måttfullhet i sina olika värv. Dessa hans goda egenskaper hava verkat, att vi tacksamt skola minnas honom för vad han inom vår krets har uträttat. Alla dessa förnämliga egenskaper jämte ett vänsällt och försynt väsen, som likvisst ingalunda uteslöt en kraftig vilja att främja det han ansåg vara rätt, skall, som jag nämnde, hos oss alla låta honom få behålla en plats i tacksam hägkomst.

Det må ursäktas mig, om jag till detta tack å allas våra vägnar fogar ett personligt tack för värdefull hjälp under provande gemensamma arbetsuppgifter under gången tid, då herr Boman ådagalade, vilken förnämlig man han var genom en långt driven osjälviskhet och förmåga till objektivitet, som gjort, att jag aldrig kommer att glömma detta vårt gemensamma arbete.

Vile den hädangångne vännen nu i frid!

Detta anförande åhördes av kammarens ledamöter stående.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena *Sandler* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 257, angående vissa åtgärder till jordbrukets stödjande; och

nr 259, med förslag till förordning angående viss utsträckning av Kungl. Maj:ts befogenhet att meddela förordnande jämlikt 1 § förordningen den 26 juni 1933 (nr 405) om accis å margarin m. m.

Kungl. proposition ang. godkännande av ett avtal med Sovjetunionen.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 253, angående godkännande av en mellan Sverige och de Socialistiska Rådsrepublikernas union avsluten överenskommelse angående beställningar och krediter m. m.

Herr **Hamrin**: Omfattningen och betydelsen av den kungl. proposition, som herr talmannen anmält för remiss, gör att jag vågar taga till orda redan vid detta tillfälle. Skulle jag behöva anföra någon ytterligare motivering härför, erinrar jag om den långa debatt, som ägde rum vid 1932 års riksdag vid remiss av ett förslag till stödaktion, för vilket jag i främsta rummet bar det konstitutionella ansvaret och i vilken debatt flera av de nuvarande regeringsledamöterna mycket livligt deltog.

Det ligger i sakens natur, att den fråga, det här gäller, bör behandlas med all den hänsyn, man är skyldig ett främmande land, med vilket vi uppehålla vänskapliga förbindelser. Något känslotänkande eller politisk inställning till regimen i Sovjetrepubliken får icke falla utslaget. Det svenska folket har under de gångna åren visat sig villigt att bisträcka nödlidande människor, i vilket land de än varit bosatta. Den som en gång sett de långa köerna, vilka i Rysslands storstäder väntat komma fram för att få ett stycke bröd, hyser varma känslor för även detta folk. I denna anda har också Sveriges riksdag handlat upprepade gånger under de sista tio å femton åren.

Det är emellertid, herr talman, icke om sådana åtgärder, det nu är fråga. I det slutprotokoll, som finnes i avskrift återgivet i propositionen, betecknas det föreliggande förslaget som »en finansiell åtgärd av särskild karaktär». Och denna åtgärd är icke blott särskild, den är i högsta grad uppseendeväckande, och såsom sådan har den uppfattats av en stor allmänhet. De krediter, som Sverige hitintills beviljat andra länder, ha, som jag redan antytt, haft formen av hjälpaktioner, och dessa ha vidtagits i samråd och samband med ett flertal andra länder. Alltså en barmhärtighetsgärning. I dag gäller det en affärsuppgörelse på lång sikt med risker och förmåner, vilka skola vägas mot varandra. Resultatet av en sådan undersökning bör fälla utslaget och intet annat.

Innan jag emellertid går något närmare in på frågan härom, nödgas jag vända mig mot själva behandlingssättet av det föreliggande förslaget, oaktat statsministern redan vid ett offentligt föredrag i går avvisat anmärkningen härom. Enligt meddelande i propositionen tillsatte regeringen underhandlaren den 8 december förra året. Tre månader därefter eller den 8 dennes överlämnade delegerade sitt förslag till regeringen. Under hela denna tid ha riksdagens förtroendemän hållits fullkomligt okunniga om saken. Jag vill icke härmed göra gällande, att regeringen ej skulle kunna låta utarbета förslag och vidtaga förberedande åtgärder i utrikespolitiska frågor utan utrikesnämndens hörande, men det förefaller mig vara oförenliga ståndpunkter att den ena dagen deklarerar villighet att samarbeta med riksdagen och den andra fullkomligt negligera riksdagens anspråk att genom sina förtroendemän få del av planerna förr än desamma i varje detalj utarbetats och de facto godkänts av båda de intresserade parterna. I detta avseende har hans excellens statsministern i det åsyftade föredraget under gårdagens lopp uttalat, att det var ingenting annat att vänta ifrån utrikesnämnden än det svaret, att vederbörande skulle taga ståndpunkt, när förslaget förelåg färdigt. Tillåt mig genmäla mot detta, att här gällde det icke några detaljer utan det gällde en stor principfråga, där utan tvivel ett ståndpunktstagande åtminstone av några ledamöter inom utrikesnämnden redan på ett tidigt stadium kunnat ske.

Men icke nog härmed. Riksdagen har tvenne institutioner, över vilkas handlingar och beslut Kungl. Maj:t icke har någon som helst befogenhet att bestämma. I reglementet för riksbanken finnes stadgat, att Konungen äger

Kungl. proposition ang. godkännande av ett avtal med Sovjetunionen.

(Forts.)

rätt att utse ombud för att i viss fråga överlägga med fullmäktige. Denna utväg synes icke ha använts. Likaså finnes i reglementet för riksgäldskontoret föreskrivet, att Konungen äger att utse någon att på kallelse av fullmäktige för riksgäldskontoret deltaga i överläggningar i frågor, som beröra fullmäktiges verksamhetsområde. Ej heller sådan överläggning synes ha förekommit och har ej heller kunnat påkallas av riksgäldsfullmäktige av det enkla skälet, att fullmäktige uppgivas icke ha haft någon kännedom om regeringens planer. Och dock beröras båda dessa riksdagens verk i mycket hög grad av den stora finansiella transaktion, det här är fråga om. Alltså, både riksdagens förtroendemän och riksdagens egna verk ha ställts inför fullbordat faktum. Vad nu än detta tillvägagångssätt kan kallas, icke är det en demokratisk ordning. Jag skulle kunna andraga paralleller senast från 1932 och tidigare men avstår härifrån, åtminstone för tillfället.

Jag återgår alltså till frågan om förslaget ekonomiska karaktär och innebörd. Överenskommelsen att till ett annat land utlåna rörelsekapital torde vara den första i sitt slag. I fråga om gäldenärlandet är detta det första avtalet, såvitt känt är, som träffats i hela världen. Det är därför icke underligt, att utländska tidningar med stora rubriker och feta stilar meddelat den av svenska regeringen träffade uppgörelsen. Man frågar sig helt säkert: Har Sverige blivit ett så rikt land på så kort tid efter den stora kraschen 1932, att Sverige kan uppträda som världsbankir framför alla andra?

Varför ha då icke andra länder gått före oss? Detta kan givetvis icke bero därpå, att icke Sovjetunionen uppträtt som lånesökande jämväl på andra håll. Att så varit fallet, torde vara uppenbart och bekräftas indirekt av utrikesministerns uttalande i propositionen på sidan 17, där utrikesministern upplyser om att han inhämtat, att Sovjetrepubliken söker övergå från ett system med varukrediter till ett system, baserat på långfristiga finanskrediter. Och i fortsättningen heter det, att nedskärningen i Sovjets import är ett led i en omläggning på lång sikt av den sovjetryska inköpspolitiken.

Man frågar sig inför dessa upplysningar, varför denna nedskärning äger rum. Beror det måhända därpå, att icke landet i fråga behöver varor? Säkertligen icke. Redan en förutsatt beställning av varor för hundra miljoner kronor på kort tid är bevis nog. Sovjetunionen behöver förvisso både råvaror och färdigfabrikat och kanske först och främst livsmedel för folket.

Varför har man då icke hittills mera använt det system, som utformats i olika länder och jämväl i vårt land? Varför har icke den av statsmakterna medgivna statliga kreditgarantien för industrien och jordbruket mera kommit till användning? Svaret på dessa frågor kan icke bliva mera än ett. Landets betalningsförmåga är försämrad, och den beviljade kredittiden är alltför kort. På egen risk vilja ej ens de kapitalstarka industrierna sälja varor på så lång kredit, som det här gäller. Det är en sund affärsprincip att draga sig tillbaka, när man ser, att en kund ständigt och jämt kräver allt längre och större krediter. Härifrån får man enligt min övertygelse förklaringen till de siffror, utrikesministern uppgiver angående Sovjetunionens sjunkande import.

I samband härmed erinrar utrikesministern om att vår export till vår östra granne uppgick år 1932 till 35 miljoner och för år 1933 till endast 13.3 miljoner. Jag vill då först påpeka, att Sovjetrepublikens köp hos oss aldrig intagit något större rum i vår handelsstatistik. Det har rört sig om ett par procent av vår utförsel på sin höjd. Denna utförsel skulle nu häftigt springa upp, men sedan? Jag sätter här ett stort frågetecken.

De anförda siffrorna giva också anledning till en annan reflexion. År 1932 exporterade vi ungefär dubbelt så mycket som vi importerade från Ryssland.

Kungl. proposition ang. godkännande av ett avtal med Sovjetunionen.
(Forts.)

Nu äro förhållandena de motsatta. Vi köpa mera än vi sälja, betydligt mera. Har icke regeringen vidtagit några åtgärder med anledning härav? Det är känt, att en betydande del av våra köp bestå av import av bensen och mineralolja. Dessa för oss nödvändiga varor finnas att tillgå på flera andra håll. Konkurrensen särskilt på denna marknad är för närvarande mycket hård. En enkel förklaring, att vi vilja dela lika mot lika, vore åtminstone en naturlig påminnelse hos vår leverantör, detta så mycket mera som vi köpa kontant och sälja på kredit i mycket stor utsträckning.

Det har varit en tradition i vårt land, att alla regeringar, oberoende av politisk färg, deklarerat en lika inställning till andra länder, och härom påminde också hans excellens statsministern i sitt föredrag under gårdagen. Hur uppfattas regeringens proposition i detta hänseende? Frågan är ömtålig men måste ställas. Kan det icke ifrågasättas, att vad vi vinna på en marknad för tillfället, det riskera vi på annat håll både beträffande exporten av industriprodukter och jordbruksalster? Regeringen föreslår en särskild förmån åt ett land. Varför skola icke andra kapitalfattiga länder ifrågasätta detsamma, så mycket mera som det finnes länder, vilka köpa mera av oss än vad Sovjetunionen gör? Om vi ej tillfredsställa dylika anspråk, vilka följder får då detta? Det kan ej heller hjälpas, att man osökt kommer att tänka på den utrikes handelspolitik, som å ena sidan regeringen för och å andra sidan dess mäktiga underlag vill befrämja. Det ena landet får statslån, och det andras varor blockeras.

Jag övergår så till de förmenta fördelar för arbetare och producenter, som avtalet skulle innebära. Jag påpekar då först och främst, att någon ökad arbetstillgång för lant- och jordbruksarbetarna innebär icke avtalets förverkligande. Jag medgiver givetvis, att en försäljning av jordbruksalster, animaliska och vegetabiliska — det sistnämnda slaget i ringa omfattning — i den utsträckning, avtalet föreskriver, är synnerligen önskvärd för hela vårt jordbruk. Först och främst måste emellertid härutinnan erinras om att det bleve en mycket tillfällig hjälp utan större bestående värde. Vidare kan man befara, att just priset på jordbruksprodukterna kommer att pressas ned till lägsta möjliga av det enkla och naturliga skälet, att Sovjet icke vill köpa sådana varor. Det sker av tvång, vilket är uppenbart. Detta bevisas dels av att förra årets beslut, att staten helt skulle finansiera försäljning av jordbruksalster till ett belopp av 6 miljoner kronor, icke fått någon som helst effekt och dels genom utrikesministerns egna uttalanden i propositionen. Traktatberedningen har nämligen förordat en sådan anordning, att staten särskilt skulle understödja medelst exportkreditgarantier försäljning av jordbruksprodukter. Denna tanke förklarar utrikesministern vara i avtalsväg ogenomförbar. För min del skulle jag — det låter kanske drastiskt — vara med om att votera en lång räntefri kredit på några miljoner kronor för att därmed någon smula lätta livsmedelsförsörjningen för storstädernas arbetarbefolkning i Sovjetryssland och samtidigt lätta vår egen hemmamarknad.

Ser jag den påstådda och obestridda lättningen från den enskilde jordbrukarens synpunkt, kan det vara skäl i att påpeka, att enligt den tillgängliga senaste statistiken beräknas kreaturstammen till något över 3 miljoner djur i vårt land. Tar jag vidare hänsyn till brukningsdelarnas antal, små och stora, en siffra som överstiger 400,000, så kommer jag till det resultatet, att det blir blott en ringa bråkdelen, som finge förmånen att sälja ett djur. Stora delar av vårt lands jordbrukare bleve lottlösa i detta hänseende, de små framför allt. Det är alltså den indirekta hjälpen, som härutinnan skulle vara den avgörande. Om jag därvidlag tar i betraktande hela landets export av varor, som här-

Kungl. proposition ang. godkännande av ett avtal med Sovjetunionen.
(Forts.)

stamma från jordbruket, är jag på förut anförda skäl ingalunda säker på att avtalet, ensidigt som det är, totaliter skulle öka exporten av dessa alster på lång sikt. Folken ute i världen ha gott minne i fråga om utrikespolitik i vår tid. Det ha vi många gånger fått erfare.

Beträffande industriens intressen kunde mycket vara att anföras. Jag vill blott påpeka, att densamma skall skyddas för alla risker. Jag erinrar mig i detta sammanhang ett uttalande av en av de nuvarande regeringsledamöterna vid behandlingen av en kommunistisk motion för ett par år tillbaka. Han påpekade just detta och ironiserade skarpt över att motionärerna anförde som stöd för sitt förslag om en kreditgaranti — märk väl icke rent statslån åt Sovjetunionen — att hjälpen skulle komma svenska arbetare till godo. Med all sympati för svensk företagarkerksamhet måste dock största risken under alla förhållanden bäras av företagarna. I de fall, då dessa icke vilja stå risken, måste detta bero på, som jag redan sagt, att säljaren betraktar risken som alltför stor. Uppstå nu förluster, skola enligt avtalsförslaget landets skattskyldiga bära desamma. Vår nuvarande finansminister har uttryckt saken så, att vinsten skall gå till de enskilda, förlusterna kunna reserveras för staten. Detta hårda omdöme gällde en ren svensk hjälpaktion till förmån för svenskt näringsliv.

Slutligen, herr talman, några ord om den finansiella sidan av saken. Man får säkert leta i riksdagens protokoll för att finna en så mager motivering som den som här föreligger, när det gällt att bemöta bankofullmäktiges och riksgäldsfullmäktiges invändningar mot förslaget. »Farhågorna äro icke tillräckligt grundade», »fullmäktige i riksbanken ha icke beaktat, vad riksdagen skrivit och sagt», heter det. »Fullmäktige i riksgäldskontoret ha framhållit önskvärdheten av en minskning av riksgäldskontorets upplåningsbehov.» Jag ifrågasätter inom parentes sagt, om uttrycket fullt täcker, vad fullmäktige i verkligheten sagt, men det får väl utskottet närmare undersöka. Jag finner i varje fall fullmäktiges uppfattning, att ej vår statsskuld bör så enormt ökas, icke blott naturlig utan baserad på det ansvar, som fullmäktige för visso känna. Om regeringens olika förslag i år bliva genomförda — alltså även det nu föreliggande — torde riksgäldskontoret stå inför nödvändigheten att upplåna ett belopp av mellan 600 och 700 miljoner kronor. Vi äro då uppe i en sammanlagd statsskuld på cirka 3 miljarder kronor med åtföljande ränteutgifter till ett belopp, som ungefär svarar mot hela vår nuvarande direkta statsskatt. Jag vet ju, att vi också ha inkomster på utlånt och investerat kapital, men dessa inkomster äro långt ifrån lika säkra, som räntorna på statskulden äro säkra utgifter.

Det skulle, herr talman, vara mycket att tillägga med anledning av den föreliggande propositionens innehåll. Några nya synpunkter till förmån för propositionen utöver dem, vilka utrikesministern anført, torde näppeligen kunna framläggas. Däremot torde många sådana mot propositionen återstå att framföra. Att vid den blivande utskottsbehandlingen uppslag framkomma, syftande i samma riktning som propositionen, är emellertid det enda hopp, som jag knyter vid densamma.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Sandler**: I egenskap av föredragande inför Kungl. Maj:t i detta ärende anhåller jag om kammarens uppmärksamhet i anledning av den föregående talarens anmärkningar.

Jag förutsätter som självfallet, att denna fråga skall ägnas en behandling av samma art som dylika frågor brukas undergå uti riksdagens olika instanser och att alltså den debatt, som i dag kommer i fråga, är en debatt, under

Kungl. proposition ang. godkännande av ett avtal med Sovjetunionen.
(Forts.)

vilken envar må vara i tillfälle att framföra till det utskotts beprövande, som har att handlägga detta ärende, de olika synpunkter, som man redan nu vill överlämna åt utskottet att bedöma. Jag finner det också mycket naturligt, att man vid denna första kontakt mellan regeringen och riksdagens kamrar i detta ärende ägnar uppmärksamhet åt den fråga, som herr Hamrin var inne på, nämligen frågan om ärendets förberedande behandling. Det är för mig däremot klart, att man icke vid denna debatt har att föregripa det ställnings-tagande, som bör få framgå ur den prövning, som vederbörande utskott har att företaga i ärendet.

Jag skulle emellertid vilja förutskicka ett uttalande beträffande själva riksdagsbehandlingen av detta ärende i syfte att avliva en legendbildning, som eljest skulle kunna sprida sig. Regeringen önskar icke och har icke önskat någon sådan forcering av detta ärendes riksdagsbehandling att ett beslut skulle ha kunnat föreligga redan före påskferiernas inträde. För min del har jag haft tillfälle att klargöra min uppfattning uti det stycket vid samtal med dem inom riksdagen, som kunde tänkas komma att få med detta ärendes behandling att skaffa. Vad jag har tillåtit mig uttala önskemål om är, att på grund av själva avtalets beskaffenhet, då man utgår ifrån att tillämpningen skulle begynna den 1 maj, ärendets utskottsbehandling måtte kunna påbörjas före de påskferier, som komma att avbryta handläggningen under en avsevärd tid, och att man sedan skulle upptaga ärendet till vidare behandling omedelbart efter påskferierna för att kunna slutföra det i sådan tid att det är möjligt att börja tillämpa detta avtal den 1 maj. Jag tror, att riksdagens instanser inom ramen för denna genom påskferierna tyvärr avknappade tid böra ha allt behörigt rådrum för att taga ställning till frågan.

Vad den förberedande behandlingen angår, har det av herr Hamrin liksom på så många håll i den offentliga diskussionen framförts anmärkningar beträffande regeringens behandling av ärendet först och främst i vad beträffar kontakten med utrikesnämnden. I den mån man avser att resa en anmärkning av konstitutionell natur, så hör ju handläggningen därav hemma på annat håll och får ju företagas i en annan ordning. Jag är för min del såsom föredragande beredd att upptaga en sådan diskussion, ifall den skulle påkrävas. Jag tror för övrigt, att en sådan diskussion skulle ge ett gott tillfälle att beröra icke bara formalia utan också realia i avseende å den mycket viktiga frågan, hur kontakten mellan regering och riksdag via utrikesnämnden skall kunna få en sådan praktisk utformning att utrikesnämndens deltagande i sådana angelägenheter blir till den verkliga nytta, som ursprungligen torde hava varit avsett. Och i den modesta mån jag kan ha någon erfarenhet därom, skall jag villigt lämna bidrag till en sådan realdiskussion.

För tillfället begränsar jag mig till att konstatera följande. Den 8 december bemyndigade Kungl. Maj:t vissa förhandlare att upptaga förhandling med Sovjetunionens representanter i avsikt att utröna, huruvida förutsättningar funnos för att avsluta ett visst avtal angående beställningar och krediter. Först den 8 mars detta år kom rapporten från de svenska delegerade, att numera förelågo förutsättningarna för att kunna avsluta ett dylikt avtal. Innan rapporten avlämnades, hade förhandlingarna i ett par omgångar — för övrigt under avsevärd tid — varit ajournerade. De definitiva förhandlingar, vid vilka det utröntes att förutsättningarna förelågo, skedde den 7 och 8 mars, och före denna tidpunkt kunde regeringen endast hypotetiskt besvara frågan, huruvida den för sin egen del kunde reflektera på ett avtal.

Jag förstår mycket väl, om man ställer den frågan: kunde icke regeringen före den 8 december, sålunda före igångsättandet av dessa förhandlingar, ha sökt kontakt med utrikesnämnden? Naturligtvis kunde så ha skett. Herr

Kungl. proposition ang. godkännande av ett avtal med Sovjetunionen.
(Forts.)

Hamrin gav själv ett ganska upplysande svar angående den situation, som kunde ha uppkommit därvidlag. Herr Hamrin sade nämligen, att om så hade skett, hade åtminstone någon eller några kunnat taga ställning till saken. Ja, det är mycket möjligt, att någon eller några hade kunnat taga ställning till saken redan i ett sådant läge, men jag föreställer mig att — såsom det har hänt i åtskilliga andra fall, om vilka jag har personlig erfarenhet — man också hade fått höra det beskedet, att man, innan det föreligger något mera konkret, icke är i tillfälle att bedöma, hur fördelar och nackdelar här kunna väga mot varandra. Jag föreställer mig, att man skall i det stycket taga hänsyn inte bara till formalia utan även till realia.

Den 7 och 8 mars fördes alltså de definitiva förhandlingarna, och därefter underrättades regeringen om att den svenska delegationen var färdig att överlämna en avtalstext. Den 9 mars kallades utrikesnämnden. Att den kallades till den 16 mars och icke omedelbart berodde på en omständighet, för vilken jag kanske skall begära kammarens eller utrikesnämndens överseende, men jag kan ju få meddela, vad anledningen därtill var. Man ansåg det vara rimligt, att utrikesnämndens ledamöter också fingo ta del av de yttranden, som voro infordrade över detta avtalsförslag och som inte kunde föreligga förrän den 15 mars. Den 16 sammanträdde utrikesnämnden. Vad som vid utrikesnämndens sammanträde förekommit tillhör ju inte offentligheten eller denna kammars protokoll, men det framgår ju av själva det faktum, att ett statsrådsprotokoll föreligger med en hemställan ifrån min sida om godkännande av avtalet, att vad som vid utrikesnämndens sammanträde förekommit icke gav mig anledning att göra någon annan hemställan till Kungl. Maj:t än den om godkännande av avtalet och om avlåtande av proposition till riksdagen. Avtalet undertecknades, efter förhandlingar jämkat beträffande fyra artiklar på grund av vissa tekniska anmärkningar, som gjorts från riksbankens och riksgäldskontorets sida, propositionen beslutades och den framlades redan den 16 mars. Vadan denna »fruktansvärda forcering»? Ja, mina herrar, den anledningen ligger ju öppen och klar. Riksdagens påskferier skola snart taga sin början. Det var för mig angeläget att göra i varje fall vad på mig ankom, för att ärendets behandling skulle kunna påbörjas före påskferierna. Jag föreställer mig nämligen, att det utskott, som skall behandla ärendet, kan vilja infordra åtskilliga informationer, och ett uppskov över hela påskferierna skulle ju betyda en praktisk olägenhet av synnerlig vikt.

Då det gäller att bedöma denna sida av saken, skall man väl kanske ändå inte säga som herr Hamrin gjort, att här negligeras riksdagen fullkomligt, ty regeringen lägger ju fram ett avtal, som förbehåller åt riksdagen dess fria prövningsrätt. — Herr Hamrin log ett leende såvitt jag uppfattade! Skulle det finnas någon tvekan om riksdagens prövningsrätt i ett fall som detta?

Man har också sagt — och det gäller ju även ärendets förberedande behandling —, att intresset för industriens del och bland industrimännen är ganska ringa i denna angelägenhet. Herr Hamrin berörde den synpunkten med ganska lätt hand. Man har dock ställt den frågan med större eftertryck i den offentliga diskussionen, och jag kan gärna för min del be att få med detsamma ta upp den sidan av saken också. Ha näringslivets män begärt något av denna beskaffenhet och hur har industrien — varför inte också för resten tala om lantbruket? — varit med uti detta ärendes förberedande behandling? I den förhandlingsdelegation, som av Kungl. Maj:t tillsattes, var ordföranden en framstående industriman, direktör Gabrielsson, och en fackman beträffande lantbrukets kommersiella angelägenheter satt vid hans sida i förhandlingsdelegationen. Jag vill för övrigt meddela kammaren, att delegationens ordförande varit bemyndigad att i behöflig utsträckning rådföra

Kungl. proposition ang. godkännande av ett avtal med Sovjetunionen.

(Forts.)

sig med industriförbundets och exportföreningens direktörer. Då man måhända menar, att man skulle ha gått ut i långt vidare kretsar, så tillåter jag mig vara av en annan uppfattning angående lämpligheten av ett sådant förfaringssätt. Skulle man ha gjort någon enquête ibland industrimännen i denna fråga? I så fall om vad? Om principen rörande en finanskredit? Eller om formen för densamma? Jag har för min del aldrig tänkt mig, att det skulle föreligga något behov av att man skulle fråga industrimännen, huruvida det finns intresse för att öka exporten på den sovjetryska marknaden lika väl som på andra marknader. Det trodde jag var en ganska onödig fråga.

Det har emellertid förekommit märkliga ting under de sista dagarna, som ge en åtskilligt att tänka på, erfarenheter som skulle kunna berättiga till den slutsatsen, att det sedan en vecka tillbaka börjar se ganska morgonrosigt för att inte säga solskensljusst ut i fråga om den svenska exportindustriens ställning. Jag är ganska överraskad därav, ty i min dagliga gärning har jag ständiga bevis på hur noga man bevakar alla små och större tillfällen att öka exporten på den ena eller den andra marknaden. Och om man, som jag har hört i den offentliga diskussionen, här talar om att industriens sysselsättningsgrad nu är så bra — jag hemställer till utskottet att undersöka den frågan — och även om det skulle sägas så ifrån industriens målmäns sida, så ber jag att få erinra därom att industrien består icke blott av industriens ägare utan också av dess arbetare. Säges det på något håll: »Våra verk gå för fullt», så svarar jag, mina herrar, med att taga fram socialstyrelsens statistik över arbetslösheten ibland arbetarna inom industrien. Man skall icke kunna förringa betydelsen av siffror sådana som dessa: arbetslösheten var i procent den 31 december föregående år inom elektriska arbetarförbundet 31.8, inom gjutareförbundet 22.4, inom grov- och fabriksarbetarförbundet — som ju beröres i mindre grad — 44, inom metallindustriarbetarförbundet 22.6, varav för verkstadsarbetarna 23.4 procent.

Man har också sagt, mina herrar, att yttrandena behandlas på ett ganska uppseendeväckande sätt i den proposition, som nu föreligger till behandling. Herr Hamrin vidrörde också den strängen. Tillåt mig i förbigående säga beträffande anmärkningen om riksbanken och riksgäldskontoret, att riksbanksfullmäktige och riksgäldsfullmäktige hava hörts över detta ärende och att jag föreställer mig, att både riksbanksfullmäktige och riksgäldsfullmäktige på en veckas tid skulle kunna vara i tillfälle att delge regeringen sina allmänna synpunkter på denna fråga. Vad de tekniska sakerna beträffar kan jag få nämna, att den svenska delegationen var bemyndigad att rådgöra med den tekniska expertisen i båda dessa institutioner på ett tidigare stadium.

Man säger vidare, att yttrandena behandlas snävt i propositionen, och man har uttryckt sin förvåning över att icke yttrandena ha blivit in extenso återgivna.

Jag återkommer till den synpunkt, jag hade i begynnelsen av mitt anförande. Jag föreställer mig, att denna sak skall behandlas någorlunda i likhet med behandlingen av andra liknande traktats- eller avtalsfrågor. Jämför, mina herrar, behandlingen av andra kommersiella avtal. Ibland säger man ingenting om de avgivna yttrandena, eljest ger man ett summariskt referat, av nära till hands liggande skäl. Man kan ju ta som exempel den samtidigt avgivna propositionen om exportkreditgaranti m. m. Där är ju samma förhållande; en rad av yttranden äro avgivna, och dessa yttranden äro summariskt återgivna till sitt innehåll. Jag skänker alltså stoff till en ytterligare kritik av regeringens sätt att handlägga saken genom att omnämna

Kungl. proposition ang. godkännande av ett avtal med Sovjetunionen.
(Forts.)

detta, men måhända är intresset inte lika stort på den punkten, där det föreligger tillstyrkande yttranden. Till mig ha för övrigt framförts helt andra bekymmer än bekymret att inte allmänheten skulle få se dessa yttranden i deras helhet, bekymmer i den rakt motsatta riktningen. Jag ber för min del utskottet att undersöka, huruvida någon väsentlig synpunkt har blivit förbi-gången, som är av natur att böra meddelas offentligheten, och i så fall delge riksdagen detta i det blivande utskottsutlåtandet.

Jag har, mina herrar, inte alls haft för avsikt att närmare ingå på real-kritiken i dag, i varje fall icke för ögonblicket, men det må ju kanske inte heller vara mig förmenat att ge utskottet såsom väggkost någon ytterligare tankställare för den blivande utskottsbehandlingen.

Jag vill säga några ord till sist om den exceptionella behandling, som kommer handelsutbytet med Sovjetunionen till del i fråga om avtal och kommersiella uppgörelser över allt i världen. Detta har sina mycket bestämda skäl. Ett skäl är framlagt på ett mycket klart sätt, då nyligen det engelska avtalet med Sovjet diskuterades i engelska underhuset. Den engelske handelsministern Runciman uttalade sig då om mest gynnad nations-klausulens tillämpning i det nya avtalet, och han sade där något som har mycket vidare tillämpning. »Det är omöjligt», sade han, »att få en normal mest gynnad nations-klausul att fungera som en automatisk del av handelspolitiken, när det å ena sidan står en enskild individ i egenskap av köpman, mäkklare, redare o. s. v. och å andra sidan en stat, som kontrollerar hela transaktionen från början till slut, från det ena landet till det andra. Ett sådant land kan uppenbarligen utan det minsta brott emot denna klausul överflytta sina affärer från det ena landet till det andra, göra sina inköp var det behagar och upphöra att göra några affärer alls, när det behagar.» Denna karakteristik ifrån den engelska regeringens sida tillåter jag mig att här upprepa.

Jag fäster vidare uppmärksamheten på de mycket talrika varianterna i fråga om dessa olika uppgörelser rörande handelsutbyte med Sovjetunionen. Jag skall naturligtvis inte trötta kammaren med att gå igenom vilka olika slags typer det finns därvidlag, men jag vill peka litet på den utveckling, som har skett. Vi ha först och främst den metod, som vi här känna, exportkreditgarantisystemet, vilket förekommer i många länder, varierat på olika sätt, ibland så, att en direkt finansiering sker genom vederbörande lands statsbank till de organ, som handhava exportkrediten. Ett ganska intressant fall, som visar, hur utvecklingen fortskrider, är det fall ifrån Förenta staterna från i fjol sommar, då en stor bomullsaffär ordnades på det sättet, att den med statsmedel utrustade Reconstruction Finance Corporation förskotterade — sålunda utbetalade — 70 procent av värdet av bomullen mot växlar ifrån firmorna, försedda med underborgen av Amtorg och endosserade av unionens statsbank i Moskva. Jag vill naturligtvis inte alls göra gällande, att det arrangemanget är att likställa med det, som riksdagen nu går att pröva. Jag anför det som ett intressant exempel på hur man redan för ett år sedan uti Förenta staterna, före erkännandet av Sovjetunionen, var inne på den linjen att i en stor affär göra ett direkt förskott av statsmedel för att denna export skulle komma till stånd.

Jag ber att få återgå till det engelska avtalet, vilket tjänar samma syfte med andra medel, nämligen syftet att öka exporten ifrån England och att ändra balansen mellan England och Sovjetunionen. Det engelska avtalet går ut på att Sovjetunionen skall under en period av fyra år bemöda sig om att ändra balansen emellan de båda länderna på så sätt att denna balans, som vid utgångspunkten är 1:1.7, skall förskjutas till att bliva proportionen 1:1.1,

Kungl. proposition ang. godkännande av ett avtal med Sovjetunionen.
(Forts.)

d. v. s. att det vid slutet av fyraårsperioden skall praktiskt taget råda betalningsbalans mellan England och Sovjetunionen. Jag tror, att det kan vara nyttigt att jämföra detta — där det är helt andra metoder man använder — med det, som man åsyftar i det nu föreliggande förslaget. Vad är det, mina herrar, om man ser saken kommersiellt, som det här gäller? Vårt utgångsläge är nu en import ifrån Sovjetunionen under föregående år av 24 miljoner och en export till Sovjetunionen av 13 miljoner kronors värde, vilket sålunda ger en utgångspropotion av nära 2:1. Om riksdagen godkänner det avtalsförslag, som nu är framlagt, hur kommer det då att bli? Jo, under de närmaste $2\frac{1}{2}$ åren kommer proportionen att bli direkt omkastad — i stället för utgångsläget 2:1 så kommer proportionen att bli ungefärligen 1:2.

Herr Hamrin sade: »Har icke regeringen observerat den förskjutning, som har skett, i fråga om export och import mellan Sverige och Sovjetunionen?» Jo, herr Hamrin, det är just vad regeringen har observerat och den har dragit sina slutsatser, nämligen att något här borde göras, och resultatet, herr Hamrin, är denna omkastning i balansen från 2:1 till 1:2. Nu invändes det måhända — och jag finner denna invändning fullt naturlig och legitim: »Men England ger ju ingen finanskredit till Sovjetunionen.» Nej, det gör England inte. Det steg, som England har tagit i detta ögonblick, innebär, att Sovjetunionen har gjorts likaberättigad med andra i fråga om exportkreditgarantisystemet. Men, mina herrar, det är ju också en väsentlig skillnad i fråga om resultatet. Ty vad är det man åstadkommer? Det engelska avtalet åstadkommer förskjutning till ungefär jämviktsläget, under det att detta avtalsförslag innebär en direkt omkastning i proportionen, såsom jag tidigare har sagt.

Nu har jag här icke tagit någon hänsyn till möjligheten av att den ryska importen kan ökas, men jag har heller icke tagit någon hänsyn till vad den utfästelse kommer att ge oss, som innefattas i det vid avtalet fogade slutprotokollet, där man ifrån Sovjetunionens sida utfäster sig att efter betalningsperiodens utgång göra inköp i Sverige i ungefär samma omfattning som åren före denna överenskommelses ikraftträdande. Om någon kanske kommer på den idén att undra vad som är det reella värdet i ett sådant paper, så skall jag tillåta mig att även i det avseendet lämna en upplysning, som kanske kan ge anledning till en viss eftertanke.

En av huvudpunkterna i förhandlingarna mellan England och Sovjetunionen har varit frågan om, i vad mån Sovjetrysslands varor skulle fraktas på brittisk köl. Därom har det nu kommit att stå i själva avtalstexten, att sovjetregeringen förklarar sig beredd att för framtiden i ökad proportion använda inflytna medel från försäljningar i Storbritannien till betalning och inköp av brittiska varor och för befraktning av engelska fartyg. I en särskild skrivelse, som handelsministern uppläste i engelska underhuset, från Sovjets handelsrepresentant i Storbritannien förklaras, att sovjetregeringen under tiden för det temporära handelsavtalet hade för avsikt att i ökad utsträckning begagna sig av brittiskt tonnage under förutsättning att dylikt vore disponibelt till å marknaden rådande priser. Detta sista är en tankeställare även för dem, som tilläventyrs vilja börja draga några förhastade slutsatser på den grunden, att i det här föreliggande avtalsförslaget talas om »normala priser».

Jag har velat ge kammaren del av dessa upplysningar därför att de verkligen äro ägnade att ge en annan föreställning om, vad det är, som är å färde i fråga om varuutbytets gestaltande under den närmaste framtiden. Jag tror, herr Hamrin, att vi få taga litet allvarligare på handelspolitiken under de

Kungl. proposition ang. godkännande av ett avtal med Sovjetunionen.
(Forts.)

närmaste åren än herr Hamrin gjorde, när han karakteriserade situationen så, att den ena staten ger man statslån och den andra statens varor förklaras i blockad. Jag föreställer mig, att detta inte var avsett att vara ett allvarligt debattinlägg i en allvarlig angelägenhet. För min del har jag för övrigt sett av statistiken, att importen från detta andra land har ökats under den senare tiden.

För min del utgår jag ifrån, att riksdagens utskott här har att väga lugnt och kallblodigt för och emot. Jag tror icke, att man skall utgå ifrån, att handelspolitiken under de närmaste åren kommer att fortgå i, vad man kan kalla, de beprövade och traditionella formerna. Jag tror, att vi få vara beredda att uppleva åtskilligt, som vi icke ha varit vana vid, icke blott beträffande det land, vars handelsutbyte nu är på tal.

Vi ha ett system för att befordra exporten på främmande länder — exportkreditgarantisystemet — med de erfarenheter, som det har givit. Vi kunna nu beträffande vårt varuutbyte med Sovjetunionen få ett annat system, med det mått av ovisshet, som alltid ligger i det nya och som alltid är förborgat uti framtiden. Mina herrar, det ligger naturligtvis ett ansvar i att säga ja till en sådan propå liksom ett ansvar att säga nej till densamma. Vad regeringen önskar är ingenting annat än att denna fråga blir underkastad den sakliga prövning, som den förtjänar. Jag vågar för min del räkna med att bedömandet då kommer att te sig annorlunda än vid en förhandskritik, som går före den verkliga prövningen av detta ärende.

Herr Trygger: Herr talman, mina herrar! Jag vill endast understryka med avseende på ärendets formella behandling, vad utrikesministern här har sagt, nämligen att han den 8 december 1933 bemyndigade personer att undersöka förutsättningarna för ett dylikt avtal. Den 8 mars fick han svar att dessa förutsättningar förelågo. Den 9 mars kallade han utrikesnämnden, och samtidigt infordrade han yttranden från traktatberedningen, riksbanksfullmäktige och riksgäldsfullmäktige, vilkas utlåtanden inkommo den 15 mars. Den 16 mars föredrogs ärendet i utrikesnämnden, och nämndens behandling av ärendet föranledde icke någon ändring i det beslut, till vilket utrikesministern förut hade kommit. Den 17 mars fingo vi sedan, som bekant, den kungl. propositionen. Ja, att icke utrikesnämndens uttalande betydde mycket för utrikesministern, kan man sluta därav, att, såvitt jag vet, propositionen redan var tryckt — den var icke i korrektur utan, såvitt jag fattade det, var den redan tryckt — när den förelades oss i utrikesnämnden. Detta är ju en ytterst snabb behandling av ett utrikesärende, och inte kan man säga, att man har låtit utrikesnämnden spela någon större roll vid detta ärendes behandling, då man gått tillväga på angivet sätt.

Jag skall nu inte alls uttala mig, varken klandrande eller berömande, angående detta sätt att gå tillväga, men jag skulle vilja be att få anbefalla kammarens ledamöter, som ha intresse därav — särskilt herrar socialdemokrater och framför allt Kungl. Maj:ts regering, statsministern, ecklesiastikministern — att studera riksdagens protokoll för 1930, då en anmärkning av konstitutionsutskottet gjorts mot dåvarande utrikesministern, därför att han inte i tid skulle ha lett in utrikesnämnden i ett ärendes förberedande behandling. Socialdemokraterna hemställde då, att denna konstitutionsutskottets anmärkning skulle med gillande läggas till handlingarna, vilket också skedde i andra kammaren, men icke i första kammaren. Praxis i första kammaren är, som bekant, att varken gilla eller ogilla utan bara taga del av konstitutionsutskottets utlåtande, när den icke enligt § 107 regeringsformen vidtager någon

Kungl. proposition ang. godkännande av ett avtal med Sovjetunionen.

(Forts.)

särskild åtgärd. Jag tror, att det skulle vara mycket nyttigt för herrarna att göra ett sådant studium av 1930 års protokoll, ty det föreligger ju en förändring i uppfattningen sedan 1930, som är alldeles kolossal. Nu förstår jag rakt icke, var den stackars utrikesnämnden har sin varelse efter en sådan förändring i lagtolkning bland dem, som alltid förut så kraftigt pläderat för att utrikesnämnden — med allt det inflytande och all den sakkunskap, som där kunna föreligga — skall göra sig gällande vid utrikesärendenas behandling.

Vad nu detta föreliggande avtal beträffar, har det redan påpekats här, att avtalet har sin grund i att Sovjetrepubliken funnit sig böra omlägga på lång sikt sin inköpspolitik beträffande andra länder. Ryssarnas politik, som till en början följde den allmänna regeln för handelsutbyte länderna emellan, att varor köptes och såldes mot eljest vanliga krediter, övergick sedermera till en fordran från deras sida på allt längre affärskrediter, varigenom tydligen det obetalda saldot alltmera ökades, d. v. s. sovjets skulder för varuleveranser till de länder, som exporterade varorna, ökades alltmera. På sista tiden har man emellertid trots dessa längre krediter sett sig nödsakad att väsentligt minska sina inköp i utlandet, och det har här redan av herr Hamrin påpekats, hur väsentlig den minskning är, som har skett under de första tio månaderna 1933 med avseende på hela sovjets utrikeshandel. Den har nämligen nedgått till 296.7 miljoner rubel mot att den uppgick till 597.1 miljoner rubel föregående år. Om vi jämföra dessa siffror med våra egna förhållanden imponeras vi för resten varken av den ena eller andra summan, utan tvärtom förvånas vi över, att ett så stort land kan ha en så liten utrikeshandel. Sverige har nu under 1933 fått sin export till sovjet ytterligare minskad från omkring 35.2 miljoner till omkring 13.1 miljoner kronor. Samtidigt har emellertid, som en talare påpekade, sovjets export till oss väsentligt ökat.

Denna nya politik, som man nu gått in för i Ryssland, innebär ett utbyte av varukrediter mot långfristiga finanskrediter. Man förstår alltför väl, att detta för Ryssland kan vara fördelaktigt, såvida dylika krediter kunna erhållas, men lika tydligt är det, enligt min mening, att i den mån detta lyckas, komma inköp mot vanliga varukrediter att helt upphöra. Detta är tydligen något för det exporterande landet synnerligen olägligt.

Det viktigaste är emellertid, att en land, genom att låna ett annat land pengar, som endast få användas för att köpa det förra landets produkter, sätter låntagaren i stånd att nedpressa priserna på dess varor. Därtill kommer, att när man väl en gång medverkat till en dylik politik, har man oerhört svårt att komma tillbaka till normala förhållanden. Så snart inköps- och leveransperioden gått till ända, men skulden i väsentlig mån ännu är obetald, mötes man, då fråga är om ytterligare export, av den invändningen, att den icke kan ske i strid mot den förut avtalade principen, nämligen just den principen, att lån böra vara villkor för att exporten skall få äga rum. Det hela kan sluta med att det långivande landet blir alltmera beroende av låntagaren, vilket beroende kommer att visa sig icke blott på varuexportområdet utan även i åtskilliga andra avseenden.

Förresten, det är någonting, som man icke beaktar tillräckligt, när man däremot vill göra gällande, att en långgivare har sin låntagare starkt i sin hand. Man förbiser, att en låntagare kanske ofta har ännu större grepp om långgivaren. Han måste kanske ge nya krediter för att inte förlora dem, som han redan förut har givit.

Men om vi nu se bort från dessa faror av det nya systemet, vad Ryssland beträffar, hur ställer sig frågan med avseende på vår export till andra länder?

Kungl. proposition ang. godkännande av ett avtal med Sovjetunionen.

(Forts.)

Alla länder, vilkas finanser och ekonomi äro svaga, och det gäller för närvarande om de flesta, komma efter all sannolikhet att uppställa liknande villkor för att mottaga den svenska exporten, men värst av allt är, att länder med god ekonomi bli benägna att betrakta den anordning, som sålunda gjorts för att tillgodose den svenska exporten, såsom en illojal konkurrens. Följden härav kan bli den, att vi för att under 28 månader få sälja och leverera varor till 100 miljoner kronor, som vi dessutom själva lånat ryssarna, löpa risken icke blott att icke få lånet betalt — det kan bero även på förhållanden, vilka Ryssland icke kan råda över — utan ock att förlora våra gamla kunder, som köpa den största massan av våra exportvaror. Ett land som Sverige, vilket i förhållande till sitt invånarantal äger en stor export och import, måste med synnerlig omsorg vårda sig om sina handelsintressen och med ej mindre vaksamhet bevara sitt rörliga kapital. I båda dessa avseenden är det föreliggande avtalet synnerligen otillfredsställande, såvitt jag kan förstå.

Jag framkastar nu den frågan: hurudan är vår ekonomiska ställning, spelar det någon roll, om vi förlora de 100 miljoner kronor, som vi skulle låna Ryssland, och äro för övrigt lånevillkoren sådana, att de böra godkännas? I förra avseendet skulle jag för min del vilja säga, att vi för närvarande böra vara särskilt försiktiga med det kapital, som vi ha kvar. Vi ha gjort oerhörda förluster. Stora belopp ha förlorats i Ryssland genom konfiskation, mycket har gått förlorat genom kriserna i början på 1920-talet och efter 1930, och ej mindre har försvunnit genom värdeminskningen på åtskilliga av våra råvaror. Därtill kommer, att arbetslösheten under de senare åren har tårt på våra tillgångar. Statens utgifter ha ökats i en hittills för oss okänd grad, och skatterna ha alltmera lagts på det förut samlade kapitalet. Åtskilligt kapital är visserligen för ögonblicket tillgängligt, men i samma mån den ljusning, som visat sig på det ekonomiska området, fortgår, kommer detta kapital till användning. Det gäller att inte låna ut vad vi ha; genom utlåningen kunna vi en dag själva tvingas ut på den allmänna lånemarknaden.

För övrigt äro lånemöjligheterna nu helt andra än tidigare. Den nuvarande politiska situationen, som innebär fara icke blott för den yttre freden utan även för ordning och säkerhet i de särskilda länderna, gör folken alltmera benägna att icke släppa sitt kapital utanför rikets gränser. 100 miljoner kronor för ett folk som vårt, d. v. s. cirka 16 kronor på varje invånare i vårt land, äro under dessa förhållanden sannerligen icke någon obetydlighet. Att lägga på oss en sådan skatt per näsa till förmån för moskoviterna, det tror jag inte är lämpligt.

Övergår jag därefter till lånevillkoren, kunna de för visso icke anses såsom lysande! Ingen säkerhet lämnas. Räntan är lika stor eller lägre än vad åtskilliga ganska väl situerade länder måste betala för lån, som de upptaga i det egna landet. Vilken ränta tro herrarna t. ex. att Ryssland skulle i denna stund få betala för ett lån på den finansiella världsmarknaden? Nu säger man emellertid: Vår fördel ligger i avtalet om varubeställningarna. Ja, denna fråga har jag redan berört i det föregående. Jag vill nu blott tillägga, att de beställningar, som avtalats, äger ryska handelsdelegationen att göra med avseende på varor, som den själv äger utvälja, samt hos leverantörerna, som den själv äger att bestämma. Således kunna dessa beställningar ske på områden, där någon ökning av exporten icke är vare sig erforderlig eller önskvärd. Det enda undantaget gäller jordbruksprodukter för 15 miljoner kronor samt varor underkastade exportförbud, t. ex. krigsmaterial. Dessa exportförbudna varor kunna dock väljas, om särskild licens i förväg lämnas av svenska regeringen, något som står uttryckligen omnämnt i avtalet. Vilken press på regeringen

Kungl. proposition ang. godkännande av ett avtal med Sovjetunionen.

(Forts.)

kan icke komma i fråga, därest dylik licens lämnas åt någon annan stat än Ryssland! Hur delikat blir icke en sådan fråga, särskilt när det gäller att få export vid sidan av avtalet! Det har visserligen här påpekats, att i slutprotokollet har man från ryska sidan lovat att bemöda sig om att göra beställningar av svenska varor utöver de i denna överenskommelse föreskrivna, liksom man också har lovat att, när tiden för de avtalade beställningarna gått till ända, tillgodose den svenska exportindustrien. Emellertid kan man vara tämligen säker om, även om dessa löften skulle hava någon praktisk betydelse, att ett uppfyllande av dem många gånger kan komma att förenas med villkor, vilka man från vår sida icke kan uppfylla, t. ex. det villkoret, att vi också skulle tillåta export till Ryssland av krigsmaterial.

Man skulle kunna säga åtskilligt utöver de antydningar, som jag nu har gjort och som jag hoppas, att utskottet beaktar så mycket, som de kunna vara värda. Då frågan återkommer, bli vi emellertid i tillfälle att ytterligare diskutera den här saken, men jag kan icke sluta utan att allvarligt beklaga, att regeringen har kommit fram med detta förslag. Det är enligt min mening principiellt felaktigt, det är praktiskt skadligt, och om det antoges, bleve det, såvitt jag förstår, för framtiden olycksbringande för vårt land.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Jag skulle kunna instämma i den siste ärade talarens anförande, men den fråga, som det här gäller att avgöra, är av den viktiga och riskfyllda beskaffenhet, att jag har ansett mig böra vid remissen säga några ord.

Det finns i denna proposition, om man närmare försöker tänka sig in i ärendet, åtskilliga dunkla punkter, som nog vederbörande utskott bör söka få en förklaring över. Regeringen har, efter vad som framgår av propositionen, lagt synnerlig vikt vid denna fråga, sedd ur arbetslöshetssynpunkt, och den ingår således tydligen såsom ett led i de övriga förslag till bekämpande av arbetslösheten, som blivit framlagda vid årets riksdag. Jag tillät mig redan vid remissdebatten erinra därom, att det syntes med hänsyn till den inträdda konjunkturförbättringen, som om vederbörande utskott borde överväga, om icke det hjälp- och arbetslöshetsprogram, som då framlades, borde kunna något beskäras särskilt med tanke på den efter våra förhållanden oerhört stora upplåningen under dessa två år och icke minst med tanke på det skattetryck, som redan råder. Då jag gjorde detta uttalande, kände jag ingenting till om den nu här behandlade propositionen. Jag finner redan i propositionen, att man kan hysa tvivelsmål om, huruvida detta ur så många andra synpunkter riskfyllda företag kan vara nödvändigt med hänsyn till arbetslösheten. I propositionen refereras traktatberedningens yttrande, och den säger där bland annat, att »sysselsättningsgraden inom de industrier, vilka kunde förväntas erhålla den större delen av beställningarna, redan vore relativt tillfredsställande», och beredningen tillägger, att »därtill komme att ifrågavarande industrier i huvudsak sysselsatte specialutbildade arbetare och att det alltså icke vore sannolikt, att dessa industrier i någon större utsträckning skulle kunna absorbera arbetskraft från annat håll». Jag frågar mig då: vilka industriprodukter är det, som vederbörande stat främst önskar köpa? Det är tydligt, att då i traktatberedningen sitta erfarna män, industrimän, som varit i tillfälle att närmare tränga in i ärendet, måste detta beredningens uttalande tillmätas en särskild betydelse, och det är ju känt, att inom åtskilliga industrier, t. ex. textil- och maskinindustrierna, liksom även på skogsbrukets område, arbetsintensiteten har ökat i den omfattning, att ett ökat antal arbetare har kunnat

Kungl. proposition ang. godkännande av ett avtal med Sovjetunionen.
(Forts.)

anställas. Det framgår av både riksbanksfullmäktiges och riksgäldsfullmäktiges yttranden, att dessa också varit inne på samma tankegång.

Om man går till den av regeringen avlämnade propositionen nr 234 angående anslag till statliga beredskapsarbeten, finner man visserligen där det uttalandet, att arbetslösheten alltså är av stor omfattning, men man får också veta, att de av föregående riksdag beslutade hjälpåtgärderna nu äntligen skola komma i gång och att de hinder i olika avseenden, som förefunnits, nu skulle vara avhjälpta. Man talar där om, att det har varit bristfällig utredning av arbetsförslagen samt dröjsmål, när det gällt kommunernas medverkan och erinrar om ansökningsförfarandet o. s. v. Ja, allt detta var ju invändningar, som gjordes av förra riksdagen och nu vunnit sin bekräftelse i socialministerens uttalande. Han säger nu i propositionen, att då hjälpsystemet hunnit komma i full gång, kan det förväntas fortlöpa utan dröjsmål och friktioner, och man skulle ju i så fall kunna förmoda, att arbetslösheten även på den vägen skulle kunna betydligt lindras. Det är också anmärkningsvärt — det har också den förste ärade talaren varit inne på — att av det belopp på 75 miljoner kronor, som förra året ställdes till förfogande för statsgaranti av exportkrediter, icke mera än 7 miljoner kronor ha tagits i anspråk. Hur mycket av detta belopp, som har gått till jordbruksändamål, framgår icke av propositionen, men det har sagts under hand, att det icke lär vara så värst mycket, om det överhuvud taget är något alls. Det fästes förra året från regeringens sida mycket stor vikt vid detta anslag på 75 miljoner kronor, och man ansåg det såsom en synnerligen viktig del av hela hjälpprogrammet. Nu får man emellertid konstaterat här, att denna detalj har misslyckats. Den frågan måste nu ställas: är det med hänsyn till arbetslösheten verkligen nödvändigt att inlåta sig på dessa nya riskfyllda företag?

Nu påpekar också traktatberedningen en sak, som kan vara värd att uppmärksammas. Den påpekar nämligen, att »en viss fara kunde likväl anses föreligga, att smärre företag av utsikten till fördelaktiga beställningar kunde föranledas att företaga utvidgningar av sin kapitalutrustning i en ur ekonomisk synpunkt mindre välbetänkt omfattning». Det är också en sak att beakta, att dessa sedermera, när tiden är slut, kanske stå där med sina kapitalutlägg utan att kunna i fortsättningen draga nytta av desamma.

De viktigaste delarna av denna proposition handla om upplåning och utlåning. Riksgäldsfullmäktige och traktatberedningen framhålla att genom detta förslag slippa de svenska säljarna att stå någon del av risken och att »detta strede mot hittills vid hjälp- och exportkrediter tillämpat system». Genom denna proposition överflyttas ju hela risken till svenska staten.

Det har alldeles nyligen av föregående talare erinrats om den omläggning i kreditväsendet, som den stat, det här gäller, har för avsikt att göra, och jag skall därför gå förbi detta och helt instämma i de förut gjorda uttalandena. Jag kan emellertid inte underlåta, när man här står inför en kreditgivning av detta slag, att tänka på, att i det land, det här gäller, beslagtogs på sin tid svenska tillgångar till ett värde av mellan 300 och 400 miljoner kronor. Jag har tillåtit mig påminna härom, och reflexionerna överlåter jag åt var och en att själv göra.

Här gäller nu även frågan: ha vi råd och ha vi möjlighet att på detta sätt uppehålla vår export, en export som, den må vara hur önskvärd som helst, i alla fall på det sätt, som här föreslås, måste verka i hög grad ansträngande på våra statsfinanser? Det väldiga upplåningsbehov som föreligger har beräknats till mellan 500 och 600 miljoner utom dessa 100 miljoner. Det skulle så-

Kungl. proposition ang. godkännande av ett avtal med Sovjetunionen.

(Forts.)

lunda uppgå till mellan 600 och 700 miljoner kronor. Det är belopp, som för våra förhållanden äro enorma, och riksgäldsfullmäktige framhålla också i sitt utlåtande, att det vore önskvärt med en minskning av riksgäldskontorets upplåningsbehov. Enligt riksbanksfullmäktiges uttalande, vilket är något ofullständigt refererat, synes man också inom riksbanken hysa vissa farhågor för vår valuta i händelse av en stark upplåning. Jag skall inte nu närmare ingå på denna ytterst ömtåliga sak, men det är ju tydligt att en för stark skuldsättning och försvagade statsfinanser till slut måste inverka även på vår valuta. Vi ha tillräckliga exempel från utlandet på den saken, liksom också därpå, att en valutakris i första hand kommer att gå ut över arbetare och tjänstemän, sålunda löntagarna, de grupper som man här ur arbetslöshetssynpunkt avser att hjälpa.

I det avgivna utlåtandet liksom i det föregående anförandet har framhållits det riskfyllda i den kredit, som här lämnas. Jag skall inte vidare gå in på den saken för att inte uppehålla tiden utan till alla delar instämma i vad som i det avseendet sagts. Att Sverige skulle bli den stat, som går i spetsen för en kreditgivning av detta slag, finner jag vara högst betänkligt. Ty vad skall man säga i andra länder om detta den svenska statens handlande? Hur kommer det att uppfattas? Svaret kan inte ges på den frågan nu, men man har all anledning att ställa sig reserverad med hänsyn till de konsekvenser, som i detta avseende kunna uppstå.

Nu har i propositionen ställts i utsikt en lånekredit av 15 miljoner för export av jordbruksprodukter, fläsk, nötkreatur, avelsdjur, svin, hästar, utsäde och andra varor. Det är både önskvärt och nödvändigt att från jordbruket avlasta en del av dessa produkter och att även, om det är möjligt, försöka åstadkomma prisförhöjande åtgärder. Detta är det ingen som bestrider. Men det finns i förslaget åtskilliga osäkerhetsmoment och dunkla punkter, som kunna, synes det mig, göra denna hjälp ganska illusorisk. Enligt artikel I göres placeringen av beställningar beroende av, huruvida de svenska försäljarna kunna erbjuda priser, vilka äro att anse som normala, och detta gäller både industriprodukter och jordbruksprodukter. Då ställer man genast frågan: vad är egentligen »normala priser»? Hur komma vederbörande att betrakta prisläget i vårt land, när det gäller att bedöma vad som är »normala priser»? Hur kommer det att bedömas med hänsyn till de statliga åtgärderna för hjälp åt jordbruket? Kommer detta att lägga hinder i vägen för ytterligare statsåtgärder i prishöjande syfte? Kunna vi kanske befara, att vid behandlingen av de stundande jordbruksförslagen den invändningen kan resas, att prishöjande åtgärder genom statsmakternas ingripande kunna skada det här föreliggande avtalet?

Traktatberedningen har i fråga om likviden för jordbruksprodukter antytt en anordning, genom vilken sagda export borde understödjas medelst särskilda för lanbruksprodukter gällande exportkreditgarantier. Utrikesministern besvarar emellertid detta med, att en sådan partiell anordning i avtalsväg vore ogenomförbar. Jag vill av detta uttalande draga den slutsatsen, att regeringen kommit till den uppfattningen att det inte är jordbruksprodukter, som den avtalsslutande staten åstundar, utan att det är industrivaror. Och detta stärker mig i min uppfattning och mina farhågor om det svårtydbara i vad som menas med normala priser och de konsekvenser, som kunna följa av långvariga förhandlingar och tvister, när det gäller leveranser på jordbruksområdet. Man får heller inte nu veta vad slags jordbruksprodukter vi få bli av med. Kanske blir det till slut sådana som vi minst behöva undvara. Den omständigheten att jordbruksprodukter icke kunnat inrymmas under den förra

Kungl. proposition ang. godkännande av ett avtal med Sovjetunionen.

(Forts.)

året beviljade exportgarantien stärker mig ytterligare i dessa mina farhågor.

Det gäller om denna jordbruksexport att den har fått en inramning och en inpassning i en finansoperation med en långivning, som enligt min mening är mycket vanskelig för hela landet. Sveriges lantmän behöva visserligen och fordra också all hjälp, som i dessa tider kan åstadkommas. Men det är, det måste jag trots allt säga, i förhållande till den stora jordbruksnäringens omfattning ett relativt ringa belopp, som här sättes i fråga, och det gives under stora risker för viktiga ekonomiska och även nationella värden. Jag finner risken för ett utnyttjande av denna möjlighet till jordbruksexport så stor, att jag inte vågar tillstyrka att för den sakens skull godtaga hela denna i övrigt så riskfyllda proposition.

Vidare måste man ställa frågan: vad kommer att ske när leveranstiden är slut och avtalet kommer att upphöra? Jag antar att så snart denna kredit kommer i gång kommer exporten till Ryssland att löpa in i nya fåror. När kredittiden är slut blir det måhända ett avbrott, och det kan hända att vår export i stället för att gagnas har åsamkats åtskillig skada genom de rubbningar, som kunna bli en följd.

Utrikesministern framhåller i propositionen att den föreslagna finanskrediten är ovanlig. För visso är det en ovanlig form, den kredit som här sättes i fråga. Sverige är, som nyss har nämnts, den första stat, som skulle ge sig in på någonting sådant. Jag ifrågasätter om det inte kan finnas bättre användning för dessa pengar till ändamål i vårt eget land, där vi dock få valuta — jag tänker på arbeten för vårt nationella försvars upprättande och åtskilligt annat.

Det är en känsla, som alltmer tränger sig på, att regeringens finanspolitik är farlig för rikets finanser, och jag finner att det nu framlagda förslaget ingalunda undanrycker denna uppfattning utan ytterligare stärker densamma. För min del måste jag uttala en varning emot att biträda det förslag, som här föreligger.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Jag begärde ordet endast för att lämna ett par upplysningar med anledning av ett yttrande av herr Trygger. Herr Tryggers påstående, att propositionen förelåg tryckt, när utrikesnämnden kallades, är inte riktigt. Vad som låg tryckt vid det tillfället var avtalets text, och jag förmodar att utrikesnämndens ledamöter endast voro tacksamma för att den presenterades i det skicket.

Beträffande herr Tryggers hänvisning till vad som förekom år 1930 och de anmärkningar, som gjordes mot dåvarande utrikesministern för att han icke kallat utrikesnämnden, bör det kanske påpekas, att vad som då skedde var detta: Regeringen gav ombuden vid tullkonferensen i Genève en instruktion den 14 februari, över vilken utrikesnämnden aldrig hördes. Utrikesnämnden kallades först den 4 april. Och det hör ju till vanligheten att man vid instruktioner för internationella konferenser av vikt hör utrikesnämnden. Fallet är icke alls analogt med det nu diskuterade.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Herr J. B. Johansson yttrade i sitt anförande ett par saker, som föranleda mig till en liten replik. Herr Johansson var inne på samma tanke som herr Hamrin, att man åt jordbruket skulle kunna skaffa den export på 15 miljoner kronor, som ingår i avtalsförslaget, utan att taga avtalet. Herr Johansson har fått besked om att en sådan anordning inte är möjlig. Herr Johansson svarar då med att påstå,

Kungl. proposition ang. godkännande av ett avtal med Sovjetunionen.

(Forts.)

att avtalet skulle vara så avfattat, att det icke blir någon export av jordbruksprodukter. Men om herr Johansson läser artikel I finner han därav, att om det inte blir någon export av jordbruksprodukter blir det heller inte någon export av industrivaror.

Vidare ställde herr Johansson frågan, om inte den del av avtalet, som avser export av jordbruksprodukter, skulle kunna bli till skada för jordbrukspolitiken i allmänhet. Jag skulle för min del vilja besvara den frågan med att tvärtom påstå, att detta avtal sluter sig såsom ett naturligt och nödvändigt led till den jordbrukspolitik, som vi bli nödsakade att föra. Det har tidigare under dagens plenum avlämnats en proposition rörande fortsatta stödåtgärder för jordbruksnäringen. Såsom en huvudgrundsats i denna proposition framhålles nödvändigheten av att få upp priserna framför allt på slaktdjur och svin till en mera skälig nivå än den som nu gäller. Alla känna vi ju till, att priserna på dessa produkter för närvarande äro mindre än hälften av vad som gällde under åren 1925—1929. Vi veta också, att orsaken ligger däri, att vi ha ett stort överskott av dessa produkter inom landet. Det är alltså förenat med vissa svårigheter att på denna punkt få upp prisnivån. I den proposition, som jag förut här antytt, föreslås att man skall försöka skapa en balans mellan tillgång och efterfrågan dels genom att i största möjliga utsträckning utnyttja våra möjligheter till export och dels, då vi veta att dessa möjligheter äro begränsade, åstadkomma samma resultat genom en fördyring av importerade fodermedel i avsikt att därigenom åstadkomma en minskad produktion. Det är väl sannolikt att man på den vägen så småningom skall kunna nå fram till det resultat man eftersträvat.

Men då finns det en sak, som man inte skall glömma, och det är att de djur, som redan finnas i landet, måste ha föda även om den blir fördyrad, intill dess de hinna förbrukas. Jordbrukarna måste alltså skaffa foder även om vi fördyra detta, och till att börja med åstadkommer alltså fördyringen inte någon minskning i produktionen. Vi ha följaktligen att räkna med att det blir en övergångstid, som, om inte särskilda åtgärder företagas, kommer att bli ganska påfrestande för alla de många jordbrukare, som nödgas köpa en del av fodret till sina kreatur. Det ligger då i sakens natur att vi skulle kunna komma ur dessa svårigheter ganska snabbt om det funnes en möjlighet för oss att så snabbt som i det föreliggande avtalet medgives få exportera en så betydande kvantitet av animaliska produkter, som nu är avsedd. Vi skola observera, att större delen av varorna för dessa 15 miljoner skola vara exporterade före inträdet av nästa vinter.

Det är alltså självklart, att vi, därest detta avtal genomföres, kunna åstadkomma den engångsavlastning från den svenska jordbruksmarknaden av produkter, som erfordras för att den politik vi vilja föra hastigt skall leda till det resultat, vi eftersträva, utan att utsätta jordbrukarna för allt för stora svårigheter under övergångstiden. Därför vågar jag för min del uttala den bestämda meningen, att detta avtal är av en utomordentlig betydelse för det svenska jordbruket.

Herr Åkerberg: Herr talman! Jag har begärt ordet endast för några repliker.

Det var en enda sak i herr Hamrins anförande, som jag kan instämma i; det var när han förklarade, att känslotänkandet borde skjutas i bakgrunden, när vi behandla det nu föreliggande förslaget. Det anser jag vara alldeles riktigt. Men jag menar samtidigt, att känslotänkandet hittills fått göra sig alltför brett i denna fråga, och det stack fram ganska duktigt i herr Hamrins

Kungl. proposition ang. godkännande av ett avtal med Sovjetunionen.

(Forts.)

eget anförande och icke mindre i herr Tryggers, då han talade om att han inte ville vara med om att göra detta för moskoviternas skull. Jag tycker att det uttalandet på ett betänkligt sätt sticker av mot de principer för neutral behandling av främmande makter i den svenska riksdagen, som herr Trygger tidigare så många gånger proklamerat från denna talarstol.

Vad som uppammat dessa lidelser är kanske onödigt att här vidröra. Jag vill bara erinra om det fall, som vi hade att behandla vid förra riksdagen. Det gällde en guldsamling, som fanns i riksbanken, och betecknande nog gällde förhandlingarna den gången samma makt, som nu är på tal. Det hela blåstes då också upp till en stor lidelsens luftballong, men jag vill erinra om att den i voteringen i kammaren föll ner som en pannkaka. Jag skulle vilja uttala den förhoppningen, att riksdagsbehandlingen av ärendet i fortsättningen skall präglas av större måttfullhet än som kommit till uttryck hittills, framför allt i en viss del av pressen. Det har upparbetats ett fullständigt hysteri med hjälp av de allra enklaste agitationsmetoder. Frågan har upphört att vara en affärsekonomisk fråga, som det proklamerades härom dagen. Den har blivit en rent politisk fråga. Man spörjer, om det skall bli en regeringskris eller icke. Det bör vara angeläget för riksdagen att föra tillbaka frågan till det rent affärsmässiga planet. Det är en stor affär det gäller, 100 miljoner kronor. Men vi få också tänka på, att den svenska staten inte står och faller med 100 miljoner. Jag hörde någon härom dagen uttala, att det hela på sin höjd kan komma att sluta med att vi en gång få betrakta dessa 100 miljoner som ett arbetslöshetsunderstöd. Och jag vill också erinra om att vi i en annan makt litet längre söderut placerat vida mer än en miljard, men jag har aldrig sett några tårar fällas i den svenska riksdagen över dessa förlorade pengar.

Regeringen har anklagats för att den skjutit utrikesnämnden och riksdagen åt sidan. Ett visst formellt fog kan det ju kanske finnas i detta, men det är framför allt ur regeringens synpunkt, som det kanhända varit önskligt, att de litet tidigare fått reda på hur stämningen låg. Att regeringen inte tidigare trädde i kontakt med utrikesnämnden får väl sägas bero på, att den inte kunde ana att en så pass enkel, praktisk affärssak som denna skulle kunna framkalla ett sådant buller. Herr Hamrin förklarade, att om utrikesnämnden hade hörts tidigare, skulle åtminstone några ha varit i tillfälle att taga ställning. Jag undrar, om herr Hamrin, i fall han blivit hörd i december, då hade tagit ställning till frågan på det sätt, som han nu gjorde. I sitt anförande här i dag menade han, att utredningen ännu inte var så utförlig, att han definitivt kunde taga ställning.

Så gott som alla de talare från borgerligt håll, som här yttrat sig, ha hänvisat till banko- och riksgäldsfullmäktiges uttalanden. I dessa uttalanden säges det, att transaktionen kommer att leda till en kapitalexport och vidare att den kommer att leda till, att de utländska växelkurserna stiga på ett sätt, som vi inte kunna behärska. Jag vill då erinra om, att den valutapolitik, som riksdagen i fjol anbefallde och som riksbanken under det gångna året sökt föra, gått ut på att försöka hålla de utländska växelkurserna uppe, och att riksbanken nära nog med beklagande har konstaterat, att en del av detta program inte kunnat utföras bara därför att riksgäldskontoret beklagligt nog inte varit i behov av att upptaga de lån, som riksdagen beslöt förlidet år. Det förefaller då att vara något för tidigt att skrämna oss med, att de ytterligare 60 miljoner, som det här tycks vara fråga om, skulle framkalla några katastrofer vare sig på valutamarknaden eller på lånemarknaden.

Regeringen anklagas vidare för att ha kommit för tidigt. Sverige skulle bli den första stat, som lånar Sovjet pengar. Ja, det är en smula exceptio-

Kungl. proposition ang. godkännande av ett avtal med Sovjetunionen.

(Forts.)

nell, det måste erkännas. Men jag är ganska säker på, att om andra stater hade kommit före skulle regeringen ha anklagats för att inte i tid ha sett till, att den fick vara med och tjäna en slant på den ryska marknaden.

Det förklaras, att näringarna inte behöva vad som här föreslås, och de ha inte begärt det. Jag är emellertid säker på, att både jordbruksnäringen och industrien med beklagande skulle konstatera ett avslag från riksdagens sida på det föreliggande förslaget. Man får väl antaga, att de beställningar det här är fråga om under sådana förhållanden komma att hamna i andra länder. Herr Trygger yttrade, att det var anmärkningsvärt hur liten handelsomsättning Ryssland har. Det är alldeles riktigt att så är förhållandet. Men allting talar för att denna handelsomsättning i en icke alltför långt avlägsen framtid kommer att bli betydligt större. Den politik, som föres från den nuvarande regimens sida, går ut på att höja levnadsstandarden för det ryska folket. Det är klart, att man under sådana förhållanden inte endast kommer att bli inställd på att exportera, utan även har behov av att importera ganska betydande kvantiteter. Den ryska marknaden kommer utan tvivel att bli en lukrativ marknad, och Sverige har de bästa förutsättningar att kunna skaffa sig en plats på denna marknad. Jag vill alltså inte påstå, att det är något fel att komma först. Tvärtom hade det varit fel, om vi kommit senare, till och med om vi kommit i andra hand.

Jag tror, herr talman, i likhet med herr utrikesministern, att vi i fråga om handelspolitiken får bereda oss på åtskilliga nyheter. Jag tror, att handelsutbytet i framtiden i väsentlig mån kommer att få hållas vid makt med uppgörelser från fall till fall, framgångna ur mödosamma förhandlingar. Jag tror också, att vi i framtiden komma att få vara glada om vi på så goda villkor, som en stor del av riksdagen redan är beredd att avböja, skulle få träffa dessa avtal.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Jag skulle till viss del kunna instämma i vad som yttrades av hans excellens utrikesministern, nämligen att man bör bedöma denna fråga kallt och objektivt. Man bör söka bedöma vad värde detta avtal skulle få för näringslivet, men i detta avseende lämnar propositionen upplysningar bara på några få rader. Man bör vidare söka bedöma, vad värde förslaget skulle få för lättande av trycket på marknaden för våra jordbruksprodukter. I det avseendet lämnar propositionen inte någon upplysning. Och man bör slutligen försöka bedöma, vad värde avtalet kan få för lindrande av arbetslösheten. I det avseendet föreligger heller inte någon utredning.

Vad den första frågan beträffar eller vad värde detta avtal skulle få för vårt näringsliv, är det ju givet, att en avsättning till ett värde av 100 miljoner skulle komma att betyda åtskilligt. Men det är ju inte utrett, i vad mån dessa produkter komma att härröra från industrier, som redan nu äro selsatta i den utsträckning, att man kan säga, att en dylik åtgärd för deras vidkommande inte är behövlig. Det är heller inte visat, huruvida avsättningen för dessa 100 miljoner skulle komma att ha till följd, att den övriga export, vi nu hava på Ryssland, kunde helt och hållet upphöra under den tid exporten för statskredit fortginge. I det fallet finge dessa 100 miljoner minskas med en betydande summa, om man tager siffrorna för 1932 med 35 miljoner. Alltså: om vi inte skulle få någon annan export än den, som vi få för dessa 100 miljoner, skulle detta inte motsvara den nuvarande exporten för längre tid än cirka 3 år, och i så fall vore vinsten inte så stor. Vidare kan det ifrågasättas, om den föreslagna exporten kommer att beröra sådana

Kungl. proposition ang. godkännande av ett avtal med Sovjetunionen.

(Forts.)

industrier, som nu lida av den ekonomiska krisen, och om de, som finge beställningarna äro i den ställning, att de kunna uppsuga arbetskraft, som nu är arbetslös. Därom känna vi ingenting.

Går jag sedan till nästa punkt eller den planerade avsättningen av jordbruksprodukter för 15 miljoner under två år, varav en avsättning av 12 miljoner skulle vara förlagd till första året, är det ju givet, att en så betydande avsättning skulle vara av stort värde för vårt jordbruk. Det vill jag inte söka förringa utan inser till fullo vad det skulle betyda. Men vi få ju se dessa frågor i sitt fulla sammanhang, och jag kommer då till den sista punkten, som synes för mig vara den viktigaste, nämligen i vad mån denna export skulle tänkas minska arbetslösheten. I den delen borde det ha förelegat en utredning i detta förslag. Det har ju ändå varit förberett under tre månader, och riksdagen kunde ha rätt att begära, att när vi nu gå att behandla de stora arbetslöshetsfrågorna, man också hade lagt fram en utredning, där man försökt bedöma, i vad mån en export av denna omfattning skulle komma att minska den nu rådande arbetslösheten, och i vad mån man skulle kunna suga upp arbetare även från området utanför de direkt berörda yrkena. Därom få vi ingen upplysning, och jag anser därför, att utskottet, som går att utreda denna fråga, också bör söka utreda den saken. Jag skulle vilja till hans excellens utrikesministern, ehuru väl han icke nu finnes här närvarande, ställa frågan — när han yttrade, att industrien består ju inte bara av industriidkare eller företagare utan även av arbetare — om inte hans excellens utrikesministern tror, att om man lät göra en omröstning bland Sveriges arbetare och frågade dem, om de ville välja mellan att anslå 100 miljoner till en sådan här export eller få samma belopp anvisat till förbättrande av de ekonomiska förhållandena på olika områden och för sociala ändamål åt nödlidande människor i vårt eget land, man kunde räkna med att även i den senare rösturnan komme att läggas många röster.

Men jag kommer slutligen, herr talman, till den springande punkten i detta avtal nämligen: vad värde kunna de ryska statsobligationerna ha om fem år? Det torde ingen kunna bedöma. Och även om gäldenären har de bästa avsikter i fråga om fullgörandet av sina förbindelser, torde han inte själv i denna dag kunna säga, om han fem eller sex år härefter är i sådana ekonomiska omständigheter, att han kan fullgöra ingångna förpliktelser. Visserligen har det sagts, att det gäller inte mera än 100 miljoner kronor, men även detta är ett betydande belopp, och det kan säkerligen vara förenat med stora risker för vårt land att inlåta sig på denna affär. Jag hoppas därför, att det utskott, som nu går att behandla denna fråga, ville införskaffa allt det material, som står att få och söker bedöma frågan objektivt och sakligt på bästa sätt.

Herr Löfgren: Herr talman! Med den läggning, debatten fått, och det allmänna intresse, som däri kommit till uttryck, anser jag mig böra säga några ord till föreliggande proposition, då den remitterats till utskott. Jag vill helt och hållet förbigå frågans politiska och finansiella sida. Därvidlag håller jag med hans excellens utrikesministern, att dessa synpunkter kunna med större frihet och större sakkännedom ventileras inom utskottet än här förberedelsevis i kamrarna. Jag skall också efterkomma herr Åkerbergs uppmaning att inte ge mig hän åt något känslotänkande, utan skall inskränka mig till att göra några allmänna erinringar av ekonomisk och rättslig natur.

Till en början vill jag visst inte förneka, att det för vårt land skulle vara av mycket stort intresse, om man kunde återupprätta den gynnsamma handelsbalans i förhållande till Ryssland, som på sista året på ett så katastrofalt

Kungl. proposition ang. godkännande av ett avtal med Sovjetunionen.
(Forts.)

sätt har försämrats. Att man samtidigt må kunna avhjälpa arbetslöshet, stödja företagsamhet och hjälpa jordbruket, därom är ju heller ingenting annat än gott att säga, i den mån dessa syften kunna främjas genom ett förslag sådant som detta. Men jag kan inte låta bli att uttrycka ett beklagande över att dessa syften icke kunnat vinnas på en av två vägar. Den ena vägen hade varit den, som antyddes av herr Hamrin, nämligen att lägga om det nuvarande exportkreditsystemet, så att det lämpade sig för en varukredit till Ryssland. Som vi veta, anslogs förra året ett belopp av 75 miljoner till exportkrediter. I själva verket ha blott 7 miljoner därav blivit använda och det har väl delvis berott på, att kontroll och bestämmelser varit sådana, att det varit svårt för hugade exportörer, att begagna sig av denna kredit. Men detta är en sak, som bort kunna ändras och anpassas för just ett sådant syfte som det, att enskilda säljare här i Sverige sålde till en stat som Ryssland. Ett ändå säkrare sätt att vinna jämvikt i handelsbalansen hade varit, om man kunde ha gått bytesvägen, om man genom anordnande av ett system för inköp från Ryssland och försäljning till Ryssland av varor, skulle kunnat vinna sådan stadga i balansen mellan import och export, som man eftersträvat till exempel med Brasilien och med vissa andra länder, ehuru försöken hittills visserligen inle lett till nämnvärt resultat. Men så koncentrerad som handeln är i Ryssland, tycker jag att det särskilt här skulle lämpa sig med en dylik anordning, varigenom man genom egna inköp skaffar sig säkerhet för sina varufordringar. Då emellertid nu Kungl. Maj:t valt den väg, man här slagit in på, beror det tydligen på, såsom hans excellens utrikesministern säger i propositionen, att andra parten beslutat sig för att överge sin hittillsvarande importpolitik med enskilda varukrediter för att övergå till långtida finansiering — en form av varukredit, som vi skulle vara de första att utexperimentera. Men när man talar om detta som något nytt, misstar man sig. Det är i själva verket gammalt nytt. Det är precis samma sak, som föreslogs från Rysslands sida och som diskuterades i Genua och sedan i Haag, jag vill minnas år 1922. Där förelåg från Rysslands sida just ett förslag, att övriga stater skulle hjälpas åt att ge Ryssland ett stort internationellt lån för finansiering av varukrediter. Och varför förföll det förslaget? Jo, det föll på det villkor, som enhälligt uppställdes från alla de andra staternas sida, att för att Ryssland skulle få lån, fordrade man en uppgörelse på ett eller annat sätt av de ersättningskrav, som de skilda staterna ansågo sig ha mot Sovjetryssland på grund av den företagna nationaliseringen av främmande undersåtars egendom. Det var den hopkopplingen, som gjorde, att förslaget föll. Utan att komplicera saken med att här taga upp fordran på att ersättningsanspråken skulle på ett eller annat sätt samtidigt regleras, tycker jag ändå, att det bör påminnas om det sammanhang dessa frågor en gång haft. Vidare bör det icke glömmas att det nu är tio år sedan vi fingo en visserligen mager förlikning, men dock en förlikning i form av en förklaring från Sovjetryssland därom, att när Ryssland någon gång träffar en uppgörelse med annan stat om dess ersättningsanspråk, skola vi behandlas efter samma grunder och på samma sätt som en sådan stat.

Man kan väl icke längre tänka sig, att frågan om en finansiering i den form, som nu föreslagits för den svenska riksdagen, skulle göras till en internationell fråga. Men å andra sidan tycker jag inte, att man behöver anordna en kapplöpning för att söka bli den förste att låna ut pengar. Ett stöd för vår export, som tager den nu föreslagna formen, är av den art, att man väl har rätt och skyldighet att tänka sig för två gånger, innan man accepterar den.

Emellertid, vad jag egentligen skulle vilja säga, är några ord i anledning av det föreliggande förslaget utifrån den plattform, förslaget självt in-

Kungl. proposition ang. godkännande av ett avtal med Sovjetunionen.
(Forts.)

tager. Som saken nu ligger, torde förslaget antingen få tagas i det stora hela eller också släppas, och det är väl inte mycket att göra åt den saken. Men kanske i vissa punkter ändå en ändring skulle kunna vidtagas på grund av utskottets och riksdagens behandling. Den första punkt, som jag anser vara av vikt att understryka, är en som redan påpekats av herr Johansson i Fredrikslund, nämligen det obestämda i uttrycket »normala priser». Det må nu vara, att om det inte blir något köp, så blir det heller inte någon kredit, och det är alltid gott att veta. Men å andra sidan måste man säga sig, att där intet köp kommer till stånd, har inte heller syftet med detta arrangemang vunnits, och hela denna apparat har inte kommit till någon nytta. »Normala priser», vad är det? Är det det svenska självkostnadspriset plus beräknad vinst, eller är det världsmarknadspriset? Jag har haft att skaffa med ett par fall, särskilt med ett fall, som gäller en stor bytesaffär, fördelad på ett antal år, ingången med en främmande makt, och där finns just motsvarande bestämmelse, eller att varan skall köpas till »normala priser». I det fallet ha svårigheter uppkommit, därför att vederbörande peka på världsmarknadspriset. Och hur skola vi i fråga om tunga varor, lokomotiv, vagnar och dylikt och maskiner i allmänhet kunna konkurrera med Polen, Tjeckoslovakiet och sådana stater, som ha infört exportpremier härå med ända upp till 20 procent? Det är den ena svårigheten. Den andra är den, att såsom riksgäldskontoret anmärker, krediterna, utlåningarna, ha ställts i beroende av de gjorda beställningarna och inte av leveranser och betalningar. I samband härmed bör vidare anmärkas, att det finns ingen som helst kontroll över vare sig säljarna eller köpeavtalen. Den enda kontroll, som den tilltänkta nämnden skulle utöva, är att granska checkarna och se till, att de äro dragna under direkt angivande av att avtalet fölle under detta arrangemang. Dock kan man ju tänka sig möjligheten av att ganska betänkliga förhållanden uppkomma, därest Sovjet i samband med beställningar, gjorda med stöd av denna kredit, belånade obligationer utan att låta avskräcka sig av räntan och sedan låte bli att ta ut varorna. Detta är heller inte något konstruerat exempel. I början av den nya regimen i Ryssland fingo vi ett stort avtal om beställningar av lokomotiv och en del andra saker. Ryssland hade beställt inte mindre än 1,000 lokomotiv med utsikt att successivt beställa ännu fler under en längre tid framåt. Detta gjorde att fabriken i fråga lade sig till med nya verkstäder, rent av köpte ett par verkstäder, för att kunna utföra denna stora beställning. Men sedan 500 lokomotiv voro levererade — av hela det »beställda» antalet på 1,000 — så sade köparen helt enkelt, att nu ha vi fått tag på en som säljer billigare och som vi ha större anledning att hålla oss väl med — det var vårt södra grannland Tyskland — och nu bry vi oss inte om att köpa mer än de 500 lokomotiven. Ja, vad skulle man göra? Där stod man och fick göra upp på bästa sätt med kvantiteten inskränkt till den jag nämnde! Det väcker därför stora betänkligheter att anknyta själva upplåningen av obligationer till beställningarna i stället för till leveranserna och betalningarna.

Ja, herr talman, eftersom tiden är långt framskriden, skall jag inte göra flera erinringar. För min del har jag ingen förutfattad mening, och jag är beredd att slutligen pröva ärendet efter bästa förstånd, sedan jag fått se, till vilket resultat utskottsbehandlingen kunnat leda.

Herr Westman: Hans excellens utrikesministern uppmanade oss i sitt anförande att inte döma i förtid, och i likhet med den siste ärade talaren är jag beredd att ställa mig denna uppmaning till efterrättelse. Men jag vågar då utbedja mig av hans excellens en upplysning, en förklaring över innebörden i

Kungl. proposition ang. godkännande av ett avtal med Sovjetunionen.

(Forts.)

ett yttrande, som hans excellens fällde i sitt anförande. Jag har så mycket större förhoppningar att kunna få en sådan förklaring av hans excellens, som hans excellens ju yttrade, att hans excellens var villig att ge utskottet vägkost med under den kommande tiden på dess färd mot nya och okända handelspolitiska mål.

Hans excellens hade i ett föregående anförande hört uttalas farhågor ur handelspolitisk synpunkt för ett bifall till propositionen, och gentemot dessa yttrade hans excellens, att handelspolitiken kommer hädanefter inte att fortgå i de traditionella formerna. Vi få, sade han, vara beredda på att vara med om mycket nytt i handelspolitiskt avseende. Jag vill då fråga hans excellens: innebär detta uttalande, att hans excellens betraktar det förslag som nu föreligger endast som det första i en rad av förslag av liknande innebörd, som vi ha att vänta, eller, om så inte är fallet, innebär hans excellens' yttrande i stället, att hans excellens visserligen medger, att vi få vara med om mycket nytt i handelspolitiken, men att hans excellens sitter inne med argument, som hans excellens är övertygad om äro effektiva, för den händelse andra stater, som ha nästan lika stor makt över sin utrikeshandel, komma att framställa likartade handelspolitiska förslag till oss? Om hans excellens är övertygad om, att hans excellens har sådana argument, skulle vi vara synnerligen tacksamma, om hans excellens ville något närmare meddela oss innehållet i dessa argument.

Herr Åkerberg har ju redan givit sin tolkning. Som kammaren nyss hörde, sade herr Åkerberg, att vi ha att betrakta det nu föreliggande förslaget som det första i en rad likartade, och herr Åkerberg tillade, att vi kunde vara glada, om vi kunde få ingå avtal med andra makter på villkor, som vore lika fördelaktiga som de, som nu ha väckt så mycket motstånd. Jag vet inte, om herr Åkerbergs tolkning är den riktiga, men det är ju alldeles givet, att har man att se detta förslag såsom av prejudicerande natur, har man att betrakta det som inkörsporren till en ny handelspolitik, så måste det naturligtvis bedömas på annat sätt än om hans excellens kan garantera oss, att det är det första och sista i sitt slag.

Det har ju ibland fallit på min lott här i kammaren att klaga över, att Sverige varit så långsamt att tillägna sig en modern handelspolitik. Vad jag då har tänkt på har varit en handelspolitik, som utmärkes av kontingentering, byte varor mot varor, eventuellt clearing. Men ha vi varit tröga att tillägna oss den handelspolitiken, så måste jag säga, att det tycks förutsättas att vi skola vara så mycket mer hågade att gå i spetsen för att brådstörtat acceptera en ny fas av handelspolitik, en ny fas, som upptar en internationell lånepolitik såsom grundval för de handelspolitiska förbindelserna staterna emellan. Det är ju givet, att det kan väcka litet svindel hos oss, som ha varit så långsamma förut, att så plötsligt accelerera vår fart, och hans excellens får ursäktas oss, om vi i viss mån ha en sådan känsla.

Men, som sagt, jag vill inte binda mig till att säga vare sig ja eller nej till hans excellens' förslag. Jag vill för närvarande endast tacksamt mottaga de upplysningar, som hans excellens kan vara villig att ge mig.

Jag slutar med att uttrycka min stora tillfredsställelse med *en* punkt i hans excellens' yttrande. Det var den punkten, där hans excellens förklarade, att regeringen har inte alls bundit riksdagen, utan riksdagen har full frihet att anta eller förkasta detta förslag. Jag fattade inte hans excellens' yttrande så, som om däri låg någon konstitutionell upplysning till riksdagen, ty en sådan behöva vi ju inte från hans excellens, utan jag fattade det så, att däri låg en förklaring, att hans excellens svarade för att ett eventuellt avslag på

Kungl. proposition ang. godkännande av ett avtal med Sovjetunionen.

(Forts.)

denna regeringsproposition inte skulle på något sätt störa de goda handelspolitiska förbindelserna mellan Sverige och Sovjetryssland i framtiden.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Sandler**: Ja, herr Westman ursäktar mig alldeles säkert, om jag inte svarar på alla hans frågor. Jag kommer i varje fall inte att svara på den sista av dem; men däremot skall jag gärna svara på den han framställde först, nämligen om det nu framlagda förslaget innebär, att det är det första i en rad som följer. På det vill jag svara, att, som det framgår av propositionen, det är alldeles speciella förutsättningar, som ligga bakom denna form av uppgörelse mellan två länder angående handelsutbytet. Huruvida den senare kan komma i fråga på något annat håll, det vet varken jag eller herr Westman. Vad jag syftade på, herr Westman, då jag talade om handelspolitikens nya former, det var, såsom framgick av mitt anförande, att man nu använder helt andra metoder än förut för att bestämma över handelsutbytet. Jag anförde det nya engelska avtalet såsom exempel på en sådan ny metod, som veterligen aldrig har prövats tidigare, och jag skulle kunna tillägga att det finns en rad av kompensationsavtal, som gå långt utanför vad vi äro vana vid och vad som faller under begreppet vår beprövade och traditionella handelspolitik.

Jag vet inte, om herr Westman anser sig vara nöjd med dessa mina kommentarer, men om herr Westman inte är det, kan den saken åtminstone inte för ögonblicket hjälpas.

Herr Trygger: Det är närmast en invändning från hans excellens statsministerns sida mot mig, som jag skall be att få besvara. Jag förklarade i förbigående, att denna kungl. proposition var tryckt, när ärendet förekom inom utrikesnämnden, och det gjorde jag därför att jag trodde det. Jag var så försiktig, att jag verkligen frågade en annan person, som var där närvarande, om det var så. Men det var en missuppfattning, det var, som hans excellens statsministern sade, själva avtalet som var tryckt, men inte propositionen i övrigt. Det förringar ju ej vad jag sade, nämligen att utrikesministern syntes vara övertygad om att avtalet borde gå fram till riksdagen under alla omständigheter, vad än utrikesnämnden sade. Själva avtalet var det betydelsefulla, motiveringen var inte så viktig. Utrikesnämnden kunde ju säga ett och annat, som kunde komma regeringen att retuschera motiveringen, men man var från början på det klara med, att nämnden aldrig skulle kunna säga något, som kunde rubba regeringens övertygelse.

Vidare tog statsministern upp frågan om hans yttrande vid dechargedebatten 1930. Jag vill betona, att jag sade uttryckligen ifrån, att jag vid detta tillfälle icke yttrade mig om vem som hade rätt i den debatten. Vad jag påpekade var, att det kunde vara lämpligt för regeringens medlemmar och även för åtskilliga kammarledamöter, om de ville ha en trevlig stund och vila sig litet, att ta fram och läsa å ena sidan vad utrikesministern har sagt i dag och å den andra vad statsministern och ecklesiastikministern med flera sade 1930 angående skyldigheten för en utrikesminister att i tid höra utrikesnämnden.

Herr Åkerberg anmärkte på, att jag skulle ha fallit in i ett något ovänligt språk mot Ryssland, då jag sade, att man kunde beteckna detta som något slags nässkatt till moskoviterna, men det var inte alls min mening. Att man kallar en skatt per capita för nässkatt är något som ligger långt tillbaka i tiden. Det var på den tiden, då man skulle ha kallat ryssarna för moskoviter,

Kungl. proposition ang. godkännande av ett avtal med Sovjetunionen.
(Forts.)

och jag tyckte rent språkligt sett att »nässkatt» passade bra ihop med det uttrycket. Jag kunde i stället ha begränsat mig till uttalandet, att det gällde en skatt av 16 kronor per person till Ryssland. Det var alltså icke på något sätt min mening att göra något angrepp på Ryssland. Förresten: Ryssland använder ju ofta beteckningen Moskva för riket, och då kan det väl inte vara ärerörigt att kalla folket för moskoviter!

Herr Westman: Herr talman! Jag ber att till hans excellens få framföra mitt värdsamma tack för det svar, som hans excellens gav på mina frågor. Jag erkänner gärna, att det var svåra frågor, men till min ursäkt vill jag anföra, att det var frågor, som inte ställas av mig utan som ställas av den verklighet som omger oss och som man därför inte kan komma förbi.

Hans excellens svarade, som vi hörde, mycket undvikande. Däri ligger naturligtvis i vissa situationer en stor statsmannavisdom. Men det är ju dock så, att den situation, som jag tog sikte på, nämligen att andra stater, som ha samma eller nästan samma makt över sin handelspolitik som Ryssland, kunna komma och säga: Ni har slutit avtal med Ryssland, varför vill ni inte sluta avtal efter samma linjer även med oss? Den situationen kan ju inträda, och då måste vi här i riksdagen, som enligt vad hans excellens påpekade för oss har det egentliga ansvaret för vad som kommer att ske, kunna ställa oss på den säkra sidan. När hans excellens inte ville förklara för oss, att hans excellens sitter inne med några argument, varmed hans excellens kunde avvisa framställningar från andra stater om liknande handelsavtal, så är det naturligtvis en anledning för oss att hysa en viss betänksamhet, då vi ju, i brist på garantier från hans excellens' sida, möjligen måste betrakta detta avtal såsom prejudicerande.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Sandler:** Jag önskar bara säga, att jag föredrar att spara argumenten tills de behövas.

Efter härmed slutad överläggning hänvisades ifrågavarande kungl. proposition till statsutskottet.

Till utskottet skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionen inom kammaren nu avgivna yttrandena.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet **Kungl. Maj:ts** proposition nr 256, angående statlig exportkreditgaranti m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott **Kungl. Maj:ts** proposition nr 258, med förslag till lag om bulvanförhållande i fråga om aktier i vissa bolag.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet herr **Stendahls** motion, nr 322, i anledning av **Kungl. Maj:ts** proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 11 juni 1926 angående tillverkning och beskattning av brännvin, m. m.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 323, av herr *Sandegård* och herr *Tamm, Gustaf*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillsättning av prästerliga tjänster; och

nr 324, av herr *Bergman m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen den 20 juni 1930 (nr 284) m. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 10 och 48.

Vid föredragning av statsutskottets memorial nr 49, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till upplysningsarbete för freden, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogos men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkande nr 16, första lagutskottets utlåtanden nr 33—35 och andra lagutskottets utlåtande nr 16.

Föredrogos och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial nr 39, med överlämnande till riksdagen av förteckning över av vattenfallsstyrelsen under år 1933 försålda eller bortbytta tomter.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran jordbruksutskottets utlåtanden nr 40—47.

Föredrogos och bordlades på begäran Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 257 och 259.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 325, av herr *Johansson, Johan Bernhard*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och de Socialistiska Rådsrepublikernas Union avsluten överenskommelse angående beställningar och krediter m. m.; samt

nr 326, av herr *Petrén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 12 juni 1885 (nr 27) angående lösdrivares behandling m. m.

Anmäldes och bordlades statsutskottets memorial nr 50, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens för budgetåret 1934/1935 åttonde huvudtitel.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 6.44 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
